

500 godina bavi pomorstvom« i daje Italiji vrsne pomorce, odlično je upoznat kroz obiteljsku tradiciju i vlastiti profesionalni poziv sa tematikom o kojoj piše. Arhivska građa je pretežno iz mletačkih arhiva, a djelomice iz pomorskih muzeja diljem Sredozemlja. Iz objavljenih dokumenata se nedvojbeno očituje golem udio hrvatskih pomoraca u mletačkoj i kasnijoj austrougarskoj mornarici. »Venti generazioni di attivita marinare 1480—1980« (Venezia 1980). Govori o povijesti obitelji Kozulić, kojoj je pomorstvo bila glavna djelatnost. Ova obiteljska povijest zapravo je slika pomorstva 19. st. na koje se odnosi najveći broj dokumenata. Objavljeni su faksimili isprava o brodovima u vlasništvu ove obitelji, ugovora o zakupu, nekih stranica iz rukopisnog priručnika o signalizaciji, brodskih dnevnika i privatne korespondencije. Brojne su fotografije članova obitelji, grafike brodova, a ima nešto grbova i jedno rodoslovlje. Knjige »I velieri di Lusino. Storia e vita della marinera velica Lussignana dell 800.« (Venezia 1983). Obraduje trgovačku mornaricu Mletačke Dalmacije nakon pada Republike, jedrenjake luka sjevernog Jadrana, kapetane, brodovlasnike, brodske imovnike, certifikate brodogradilišta, isprave i predmete koji su bili u svakodnevnoj upotrebi na palubi, zavjetne darove, svete slike, kapetanske zastave, brodski dnevnici i druge aspekte pomorskog života. Brojne su reprodukcije portreta pomoraca i članova njihovih obitelji iz muzeja, galerija i privatnog vlasništva (Petrina, Budinich, Cosulich, Bussanich). Jedno poglavlje obraduje lošinjsko brodogradilište. Posebnu vrijednost daju knjizi 66 reprodukcija akvarela i grafika u boji lošinjskih jedrenjaka, koji se rijetko u kojoj publikaciji nalaze okupljeni u tolikom broju. Legende donose tehničke podatke, ime njihovih vlasnika, godine porinuća i eventualno potonuća. Značajan je popis brodova izgrađenih u Lošinjskom brodogradilištu od 1799—1915. godine. Autor je za većinu od ukupno 437 brodova naveo godinu izgradnje, tip, ime broda, tonažu i ime vlasnika. Pridodana je i količinska specifikacija jedrenjaka i parobroda prema tonaži. Slijede autobiografija poznatog brodograditelja Nikole Martinolića. Objavljen je i izbor iz privatne korespondencije pomoraca i njihovih supruga iz kojih se vide njihove brige, vjerovanja, strahovi i nadanja. »Sulle rotte dei capitani dell 800« (Venezia 1984) sastavljene su na temelju brodskih dnevnika i građe u pomorskim muzejima u Carigradu, Constanci, Odesi, Dubrovniku, Greenwichu, Marseillesu, Parizu, Bergenu, Oslu, Stavagenu, Veneciji, Trstu i Pegli. Autor nastoji rekonstruirati pravce plovidbe lošinjskog brodovlja. Svezak je bogato ilustriran grafikama mediteranskih i prekomorskih luka, tako da na tekst otpada relativno manji dio prostora. »I naufragi nel 700 e nel 800. Un veliero su tre andava perduto in mare« (Venezia 1986) upozorava — kao što je i u podnaslovu knjige istaknuto — da j svaki treći jedrenjak stradao u moru. U svesku su uzroci brodoloma sistematizirani prema uzorcima (potonuća, udarci o hridi, nasukavanja, požari, eksplozije) što je popraćeno opisima preživjelih brodolomaca ili očevidaca sa drugih brodova zatečenih u blizini. Iskorištena je arhivska građa upravnih, sudskih, financijskih i drugih organa Mletačke republike. Knjiga može poslužiti podvodnim arheolozima za atribuciju olupina. (A. ČEBOTAREV).

POVIJEST INSTITUCIJA U MARGETIĆ-SIROTKOVIĆEVOJ »POVIJESTI DRŽAVA I PRAVA NARODA SFR JUGOSLAVIJE«, (Zagreb 1988). Povijest institucija u nas nema suviše mnogo poklonika, pa tako ni rezultata znanstvenih i stručnih istraživanja; među rijetke radove širega zahvata i namjene idu u poslijeratnome periodu npr. djela Ivana Beuca (»Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj 1527—1945«, Arhiv Hrvatske, Zagreb 1969, i »Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Pravnopovijesne studije«, Zagreb 1985) i Agneze Szabo (»Središnje institucije

Hrvatske u Zagrebu 1860—1873, I, Društvena struktura nosilaca političkih i privrednih institucija», i »... II, Društvena struktura nosilaca kulturnih institucija i članova vodeće grupe«, Zagreb 1987. i 1988). Međutim, u nedostatku više općih sinteza i zasebnih studija, za nas osobito postaju zanimljiva pravno-povijesna izdanja. U novije doba osobitu je pažnju privuklo jedno takvo djelo dvojice autora — prof. dr. Luje Margetića i prof. dr. Hodimira Sirotkovića; obojica su umirovljeni profesori pravnih fakulteta — prvi iz Rijeke, drugi iz Zagreba, te izvanredni članovi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Prvi je veoma poznati stručnjak za povijest i pravnu povijest antike i srednjega vijeka, a drugi isto tako veoma poznati stručnjak za novi vijek. Njihova zajednička knjiga nosi naslov »Povijest država i prava naroda SFR Jugoslavije«, a zapravo je veoma opsežan tekst (str. 414), s lijepim grafičkim rješenjima; na omotnicama su otisnute po jedna stranica Vinodolskog zakona i Dušanova zbornika. To je niz vrlo sadržajnih i cjelovitih studija, koje imaju i popise izvora i literature. Podijeljena na temeljit »Uvod« i četiri obimna dijela (»Nastanak i razvitak srednjovjekovnih država i prava jugoslavenskih naroda i zemalja u buržoaskom razdoblju do 1918. godine«, »Državopravni razvitak stare jugoslavenske države 1918—1941.«, »Stvaranje nove jugoslavenske države i prava 1941—1945.«). Ova knjiga je u prvome redu namijenjena studentima pravnih fakulteta u SR Hrvatskoj, ali je njena vrijednost odmah zapažena i znatno šire (od »Službenog lista SFRJ« u Beogradu ista je 1988. godine dobila nagradu kao »najbolje djelo u oblasti pravnih nauka«). Međutim, njezin je sadržaj i doprinos povijesnoj znanosti, a iz nabrojanih naslova odmah je uočljivo da autori nisu mogli u svome izlaganju mimoći ni povijest institucija u nas (do prvih godina poslije II. svjetskog rata, do kada kronološki ide sadržaj ove knjige). Točnije rečeno — institucije i jesu osnov najvećeg dijela zanimanja autora ove knjige, koji tumače kakvi su bili preduvjeti za njihovo osnivanje, kako je teklo njihovo formiranje, kako su se transformirale ili nastajale, kako su stare institucije utjecale na život jugoslavenskih naroda i njihove institucije. Sve te institucije nisu samo opisane već i na nov način kritički vrednovane, sa saznanjima koja su upotpunjena novim podacima iz literature ili onima koje su doprinos istraživačkog truda samih autora. Na kraju ove bilješke treba reći da je u uvodu dat i osvrt na pravno-povijesna vrela (anali, kronike, povijesna djela, zakoni, statuti, urbari, isprave). (P. STRČIĆ).

MIROSLAV BERTOŠA O ZLIKOVcima I PROGnanicima. Europski interes za kriminalni segment društvenoga života privukao je pisca, i on piše svoju studiju, *Zlikovci i prognanici. Socijalno razbojništvo u Istri u XVII. i XVIII. stoljeću* (Pula, 1989, str. 254), »prethodnu analitičku skicu za buduću historiju razbojništva u mletačkom dijelu Istre«. U pokrajini neimaštine, gladi i depopulacije bilo je »duboko ukorijenjeno i razbojništvo, te opća nesigurnost, opasnost i strah«. Na temelju raspoložive arhivske građe, koju Bertoša izvrsno poznaje, piše on stanovitu svoju »crnu kroniku« i s pravom karakterizira razbojništvo kao popratnu pojavu gospodarske i demografske krize u Istri. Dobro zapaža kako razbojništvo, doduše, ima društvene korijene, ali da se ubrzo njegovi nosioci pretvaraju u obične zlikovce: »Po porijeklu prijestupa socijalan — čak i onda kada se radilo o pobuni protiv nepravde — banditizam se u Istri redovito pretvarao u asocijalnu pojavu«. Kako je pisac također upozorio na europsku (u njoj i našu) literaturu o predmetu, čitatelj može problematizirati predmet i steći vlastitu sliku o značenju i dometima istraživanja takvih društvenih pojava. (T. MACAN).